

Л. В. Дорошенко

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

Науковий керівник: канд. філол. наук

доцент Топачевський С. К.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «CHILDHOOD – ДИТИНСТВО» В АНГЛОМОВНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Розглядається концепт як одиниця мови, мислення та культури. Досліджується концепт «дитинство» в лінгвокультурному аспекті, його структура та вербальна репрезентація. Проводиться лексикографічний аналіз концепту «дитинство» в англійській мові.

Ключові слова: концепт, концептуальне поле, вербалізація, лінгвокультура.

Мова у всі часи була найкращою ідентифікуючою характеристикою етносу. Лінгвокультурологія на сьогоднішній день є одним із наймолодших розділів етнолінгвістики. Термін «концепт» у мовознавстві нерозривно пов'язаний із категоризацією та концептуалізацією [2 с.44-50]. Концептуалізація становить собою добір когнітивних, а також і категоріальних ознак будь-якого явища світу, реального чи нереального, які дають змогу людині утримувати в свідомості будь-яке визначене поняття і відокремлювати його від інших феноменів, а також поповнювати ці знання новими [2 с.68-75]. Концепт поєднує в загальній формі усю різноманітність значень слова чи поняття, виражає їх суть. Концепт являється основною структурною одиницею культури, а саме етнокультури та відображає те, як кожна нація сприймає світ об'єктів та понять, що реалізуються у мові. Концепт може трактуватися як окреме значення, або ж як ціла концептуальна структура, котра включає в себе декілька інших концептів [2 с.82-84].

Перехід концепту із ментальної сфери в предметну позначається цілим рядом термінів: вербалізація, репрезентація, опредмечування тощо. Концепти входять до складу когнітивних структур, що лежать в основі компетенцій людини, у тому числі і мовної компетенції. У сучасних дослідженнях в когнітивістиці досить багато вітчизняних та закордонних вчених надають великого значення терміну «концепт» [2 с.20-30]. Варто звернути увагу на те, що сьогодні немає єдиного підходу до трактування концепту, хоча цим терміном оперують представники різних наукових напрямів.

Лінгвокультурний концепт завжди знаходиться у свідомості окремого індивіда, або ж цілого колективу. Він представлений у свідомості мовця як багатогранна сітка значень, котрі реалізуються за допомогою лексичних, фразеологічних, пареміологічних одиниць, а також в текстах, етикетних формулах, тактиках мовної поведінки, що містять в собі відображення фрагментів соціального життя [2 с.70-75].

Мета дослідження полягає у комплексному описанні концепту «childhood» як лінгвокультурного явища, актуального для англійської національної свідомості, шляхом виявлення та систематизації способів його реалізації в мовній картині світу англійців.

У нашій роботі ми акцентуємо увагу на місце концепту ДИТИНСТВО в лінгвокультурному аспекті. Дитинство – цей один із найвагоміших періодів життя та становлення людини. Знання про цей період реалізуються через концепт ДИТИНСТВО. Для англійської лінгвокультури характерні переважно описові твердження під час тлумачення даного концепту на противагу оціночним визначенням.

Концепти, що існують в певній концептосфері, можуть бути класифіковані за спільними тематичними ознаками. Саму таку тематичну групу називають концептополем [2 с.59-65]. Аналізуючи концепт ДИТИНСТВО, ми прийшли до висновку, що у ядрі даного концептополя буде розташовуватись власне концепт “childhood”, “boyhood” та “girlhood”. У ближній периферії знаходяться концепти, які називають особистість на певному етапі свого

розвитку, тобто у дитинстві. Серед них ми визначили наступні: “child”, “baby”, “infant”, “kid”, “toddler”, “newbrn”, “minor” “boy”, “girl”, “sun”, “daughter”. До дальньої периферії відносимо концепти, що описують особистість на цьому етапі. До них належать: “little”, “small”, “naughty” та “young”.

Етнокультурні особливості представлення концепту в культурному просторі нації зумовлені особливостями менталітету того народу, у концептосфері якого вони реалізуються. На сучасному етапі розвитку англійської мови концепт ДИТИНСТВО представлений в основному номінативними словами, які позначають особистість на певному періоді розвитку, а саме дитинства, та словами, які описують особистість дитини, або ж навіть її фізичні характеристики. Серед проаналізованих нами вербальних репрезентацій концепту ДИТИНСВО переважають слова із позитивною конотацією. Серед елементів концептуального поля ДИТИНСТВО майже не зустрічається грубих слів, які б у різкій формі виражали негативне ставлення до дитини. Такі слова існують, проте їх вживання не є поширеним.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що англійська етнокультура містить в собі переважно концепти, що позитивно характеризують дитину та дитинство, що іще раз підкреслює те, що власне розуміння концепту ДИТИНСТВО змінилося впродовж останніх трьох століть та набуло нової, позитивної конотації. Це підтверджується тим, що впродовж доби Середньовіччя та Відродження на дітей не звертали уваги як на окрему категорію суспільства. Таке дослідження проводить у своїй книзі Лоуренс Стоун, де вказується, що діти та дорослі поєднувалися в одну соціальну категорію, не зважаючи на вікові особливості. Паралельно з тим, як покращувалося ставлення суспільства та батьків до своїх дітей, розвинулися і мовні засоби на позначення такого ставлення. Усі елементи досліджуваного концептуального поля взаємопов'язані між собою та співвідносяться із культурою та позамовною дійсністю.

Під час лексикографічного аналізу ми опрацювали та порівняли визначення самого концепту ДИТИНСТВО, а також його складових, що

складають ближню периферію, подані у тлумачних словниках англійської мови [3], [4], [5], [6], [7].

Визначення власне концепту CHILDHOOD, яке являє собою ядро усього концептуального поля, усі словники подають по-різному, проте є низка спільних елементів. Аналізуючи визначення, ми прослідкували, що усі вони пояснюють концепт ДИТИНСТВО за допомогою однієї з його складових – “child”. Тобто, дитинство – це пора, коли особа є ще дитиною [3], [4], [5], [6], [7]. Спільним є також для трьох визначень вживання іменника “time” для пояснення, що дитинство – це певний проміжок часу. Інколи для позначення цього проміжку часу вживається іменник “period”.

Щодо складових концептуального поля досліджуваного концепту, які становлять ближчу периферію, ми проаналізували наступні: “child”, “boy”, “girl”, “son”, “daughter”, “baby”, “toddler”, “kid”. Визначення, які пропонуються стосовно іменника “child”, мають різні основні елементи, що використовуються для пояснення аналізованої мовної одиниці. Маємо три різні основні елементи: “someone”, “person” та “boy or a girl”. Для двох інших визначень цей елемент є спільним та виражається іменником “human”. Деякі словники подають ще й визначення «дитини» у непрямому сенсі. Тут мається на увазі, що особистість може вважатися дитиною не лише власних батьків, але й певного часу, епохи.

Що ж стосується елемента “boy”, то чотири із п’яти запропонованих визначеннях знову ж таки використовується один із елементів самого концептуального поля – “child”, що підкреслює той факт, що “boy” – це не доросла людина, а дитина чоловічої статі.

Ще одним структурним елементом концептополя ДИТИНСТВО є іменник “girl”. Всі і визначення мають спільний елемент “female”, який підкреслює приналежність описуваної ним особистості до жіночої статі.

Наступною складовою ближньої периферії концепту CHILDHOOD є слово “son”. Усі проаналізовані визначення містять однакові елементи “child” та “male”, які є основними для пояснення того, що син – це дитина чоловічої статі. Схожу репрезентацію маємо і у випадку із “daughter”. У кожному

визначенні присутні слова, які є вказівками на стать (“male”) та приналежність до певної вікової групи (“child”).

Не менш важливим елементом у структурі концептополя CHILDHOOD є іменник “baby”. Спільними елементами для усіх визначень є прикметник “young”, котрий визначає ранній вік особи. Усі подані тлумачення містять також уточнення про те, що “baby” – це саме та дитина, котра ще не вміє ні ходити, ні розмовляти. Спільним елементом є також іменник “child”, який знову ж таки підкреслює стадію життєвого розвитку особистості.

Цікавою є також репрезентація концепту CHILDHOOD за допомогою іменника “toddler”. У більшості випадків наголошується на тому, що “toddler” застосовується по відношенню до дитини, яка вчиться ходити. У цей же час Oxford Advanced Learner's Dictionary говорить, що “toddler” – це дитина, яка недавно навчилася говорити та ходити. Різниця полягає в завершеності процесу навчання ходьбі та говорінню. Спільним елементом для всіх визначень є іменник “child”, котрий знову змушує нас звернути увагу на певний етап розвитку особистості, а саме на дитинство.

Останнім серед проаналізованих за лексикографічним принципом структурним елементом концептополя CHILDHOOD є іменник “kid”. Усі словники зазначають, що дане слово використовується в розмовній мові, а не в літературній і означає “a child”.

На основі усіх визначень, можна зробити висновок, що усі розглянуті концепти, що є складовими концептополя CHILDHOOD, є взаємопов’язані між собою певними когнітивними зв’язками. Саме це дає можливість тлумачити одне поняття через інше і підтверджується тим фактом, що всі визначенні мали між собою спільні ознаки. Однак, найпоширенішим спільним елементом є іменник “child”, адже за допомогою нього можливо інтерпретувати будь-який інший і суть поняття буде точною та зрозумілою. Це дає підстави стверджувати, що поняття “child” є найважливішою складовою досліджуваного концептополя. Трохи менш значущими є іменники “boy” та “girl”, проте й вони присутні в багатьох визначеннях та допомагають при їх трактуванні.

Список використаної літератури

1. Косичева М. А. Концепт "CHLD" та засоби його реалізації в англійській лінгвокультурі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Косичева М. А. – Самара, 2013. – 23 с.
2. Маслова В. А. Когнітивна лінгвістика / В. А. Маслова. – Мінськ: ТетраСистемс, 2008. – 272 с.
3. Longman Dictionary of Contemporary English [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ldoceonline.com/>.
4. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.macmillandictionary.com/>.
5. Oxford Advanced Learner's Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>.
6. Cambridge Advanced Learner's Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>.
7. Collins Cobuild Advanced Learner's English Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>.